

شیوه نامه ارزشیابی و حمایت از مراکز تحقیقاتی

مقدمه

مراکز تحقیقاتی از ارکان اصلی و بسیار با اهمیت در نظام تحقیقات و فناوری کشور هستند که می‌توانند نقش به‌سزایی در رشد علمی و ارتقای ظرفیت نیروی انسانی دانشگاه داشته باشند. در سال‌های اخیر هر چند شاهد نقش محوری مراکز تحقیقاتی در حرکت علمی رو به رشد کشور بوده‌ایم، برخی موانع مانند توجه نامتوازن به رشد کمی و کیفی مراکز، واگذار نکردن ماموریت‌های کلیدی، حمایت ناکافی، نقصان نظام‌های ارزشیابی و نیز کم توجهی به عملکرد قبلی مراکز در اختصاص منابع منجر به ایجاد محدودیت‌هایی برای این نهادهای علمی شده است. از سوی دیگر دیدگاه‌های نادرست در بعضی مراکز تحقیقاتی منجر به افت عملکرد آن‌ها شده است که از رایج‌ترین آن‌ها می‌توان به عدم پایبندی به ماموریت و اهداف مشخص اشاره نمود. همچنین، انتظار نامناسب برخی مراکز از دانشگاه برای حمایت همه‌جانبه و تامین همه زیرساخت‌ها منجر به تلاش ناکافی برای جذب منابع شده است. برای عبور از این محدودیت باید این روش رایج در دانشگاه‌های پیشرو را پذیرفت که بار اصلی مسئولیت جذب منابع و توسعه بر دوش پژوهشگران اصلی واحدهای تحقیقاتی است و دانشگاه‌ها عمدتاً نقش تسهیل این فرایند و نظارت بر رعایت چارچوب‌های قانونی را ایفا می‌کنند.

هدف از تدوین این شیوه‌نامه، تعریف انتظارات از مراکز تحقیقاتی، ارائه شاخص‌هایی برای ارزشیابی و نیز معرفی شیوه حمایت از مراکز است. همچنین، در این شیوه‌نامه یک نظام مدون پایش عملکرد و ارائه بازخورد به مراکز تحقیقاتی ارائه می‌گردد که بر اساس آن ضمن حمایت از مراکز برای ارتقای وضع موجود، بهره‌مندی مراکز از منابع به صورت تابعی از کیفیت کارکرد آن‌ها تعریف می‌گردد.

شیوه ارزشیابی مراکز تحقیقاتی

مراکز تحقیقاتی سالانه توسط "کمیته ارزیابی مراکز تحقیقاتی"، مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. این کمیته متشکل از افراد زیر است:

- معاون تحقیقات و فناوری دانشگاه
- مدیر امور توسعه و ارزیابی تحقیقات

- سه نفر از اعضای هیات علمی به انتخاب رئیس دانشگاه

ابلاغ این اعضا توسط رئیس دانشگاه صادر می‌گردد.

معیارهای ارزشیابی مراکز تحقیقاتی به شرح زیر می‌باشد:

۱. داشتن اهداف مشخص و تمرکز فعالیت مرکز بر ماموریت‌های تعیین شده
۲. گزارش سالانه وزارت متبوع از عملکرد کمی و کیفی مراکز تحقیقاتی
۳. داشتن یک اکوسیستم پویا مبتنی بر تعامل و گفتگوی علمی برای هم‌افزایی بین پژوهشگران (جلسات منظم علمی، هدایت پژوهشگران تازه‌کار توسط پژوهشگران ارشد و اساتید، ...)
۴. رعایت اصول اخلاق در پژوهش
۵. داشتن برنامه‌ای مکتوب برای توسعه مرکز، پابندی به اجرای برنامه و ارائه گزارش‌های سالانه از دستیابی به شاخصهای ذکر شده در برنامه. این طرح که از این به بعد "برنامه توسعه مرکز" خوانده می‌شود باید حداقل مشتمل بر بخش‌های زیر باشد:

- ماموریت مرکز
- راهکارهای جذب نیروی انسانی مورد نیاز و روش‌های در نظر گرفته شده برای افزایش توانمندی آنان
- توسعه ارتباطات بین بخشی
- گسترش روابط بین‌الملل
- تاثیر بر جامعه هدف و ارتباط با صنعت/ ذینفعان
- بهبود فضای فیزیکی و تجهیزات (در صورت لزوم)
- ارتقای زیرساخت‌های نرم (بانک داده‌ها، بیوبانک، شرکت در کنسرسیوم‌ها، ...)
- استقرار و ارتقای نظام‌های مستندسازی و کنترل کیفی
- جذب منابع از خارج دانشگاه

"کمیته ارزیابی مراکز تحقیقاتی" سالانه از طریق بررسی مستندات، گزارش‌ها و بازدیدهای حضوری مراکز تحقیقاتی را بر اساس مجموع شاخص‌های فوق به سه دسته زیر تقسیم‌بندی می‌نماید:

- گروه A: مراکزی که عملکرد آنان در حد قابل قبول یا مطلوب است.
- گروه B: مراکزی که در وضعیت کاملاً مطلوبی نیستند ولی نقاط قوت قابل توجهی دارند.
- گروه C: مراکزی که وضعیت کنونی آنها قابل قبول نیست و نیازمند اصلاحات جدی هستند.

به مراکز گروه C شرایط نامطلوب آنها به صورت مکتوب اعلام می‌شود و پیشنهادات لازم برای ارتقای فرایندها در اختیار آنها قرار می‌گیرد. در صورتی که این مراکز نتوانند بنا به تشخیص "کمیته ارزیابی مراکز تحقیقاتی" بهبود قابل توجه در شرایط خود ایجاد کنند موضوع در شورای پژوهشی دانشگاه مطرح می‌شود و در صورت موافقت این شورا و تأیید در شورای دانشگاه پیشنهاد لغو مجوز مرکز به وزارت متبوع اعلام می‌گردد.

نحوه حمایت معاونت تحقیقات و فناوری از مراکز تحقیقاتی

با توجه به اینکه سیاست دانشگاه بر اختصاص اعتبارات پژوهشی به اعضای هیات علمی در قالب پژوهانه است، انتظار می‌رود مراکز تحقیقاتی برای هدایت پژوهانه اعضای مرکز به سمت اهداف و مأموریت مرکز برنامه‌ریزی نمایند. علاوه بر این اعتبار و سایر منابع (همچون فضاهای فیزیکی فعلی)، مراکز تحقیقاتی در قالب‌های زیر حمایت می‌شوند:

• بودجه جاری

سالانه ۲۰۰ میلیون ریال برای تامین هزینه‌های جاری و وسایل اداری یا کمک هزینه طرح‌های تحقیقاتی در اختیار هر مرکز قرار می‌گیرد. این بودجه با تصویب شورای پژوهشی دانشگاه قابل افزایش است. با توجه به اینکه این اعتبار جهت تامین ملزومات ضروری مراکز در نظر گرفته شده است، به صورت یکسان در اختیار همه مراکز قرار می‌گیرد.

• جذب نیروی انسانی

مراکز تحقیقاتی می‌توانند برای تامین پژوهشگران مورد نیاز خود از مشمولین تعهدات قانونی فارغ التحصیل دوره‌های دکترای تخصصی (PhD) استفاده نمایند. مراکز باید رشته تحصیلی مورد نیاز خود را به معاونت تحقیقات و فناوری اعلام نمایند تا در صورت تأیید برای اعلام در فراخوان به مدیریت امور هیات علمی دانشگاه اعلام گردد. شرکت کنندگان در فراخوان بر اساس سوابق علمی و امتیاز مصاحبه به صورت هیات علمی یا پژوهشگر غیر هیات علمی جذب و در مراکز مشغول به فعالیت می‌شوند. همچنین مراکز می‌توانند از فرصت

برنامه دستیار پژوهشی^۱، دستیاران پزشک پژوهشگر یا دانشجویان دکترای پژوهشی نیز استفاده نمایند. لازم به ذکر است که جذب نیروی انسانی در هر رده منوط به ارائه "برنامه توسعه مرکز" و تصویب آن در معاونت تحقیقات و فناوری است. همچنین تخصص نیروهای مورد درخواست می‌بایست در راستای مأموریت و مسیر ترسیم شده برای مرکز باشد. مراکز با رده کیفی C صرفاً در شرایطی می‌توانند متقاضی جذب نیروی انسانی باشند که با رفع برخی نقصان‌های اساسی خود، یک حرکت رو به رشد را آغاز کرده باشند.

• تفویض اختیار تصویب طرح

به مراکز تحقیقاتی با رده A و B به ترتیب برای بررسی و تصویب علمی طرح‌های تحقیقاتی با سقف بودجه ۱۰۰ و ۶۰ میلیون ریال تفویض اختیار اعطا می‌گردد. مراکز تحقیقاتی با رده C امکان بررسی و تصویب طرح‌های تحقیقاتی را نخواهند داشت و باید طرح‌های خود را برای بررسی به معاونت تحقیقات و فناوری ارسال نمایند. تصویب طرح تحقیقاتی در مراکز گروه A و B منوط به رعایت شرایط زیر است:

○ تشکیل شورای پژوهشی مرکز متشکل از افراد توانمند در حوزه تخصصی مرکز. اعضای شورای مرکز باید عضو هیات علمی یا پژوهشگر غیر هیات علمی با مدرک دکترای تخصصی باشند. اعضای شورای پژوهشی توسط روسای مراکز پیشنهاد می‌شوند و ابلاغ آن‌ها توسط معاون تحقیقات و فناوری دانشگاه صادر می‌گردد.

○ هر طرح باید توسط دو صاحب‌نظر در حیطه موضوعی مطالعه داوری گردد و نتیجه ارزیابی مکتوب این دو داور در قالب فرم داوری طرح‌های تحقیقاتی (فرم REV) در سامانه پژوهش‌یار قابل دستیابی باشد.

○ بررسی دقیق طرح‌های تحقیقاتی و نظرات داوران در شورای پژوهشی مرکز بر اساس ابزار سنجش طرح در شوراها (فرم PRC). بارگذاری فرم مذکور در سامانه پژوهش‌یار الزامی نیست اما باید در سوابق طرح در مرکز نگهداری شود و در صورت درخواست ارائه گردد.

بدیهی است که تصویب نهایی طرح‌های تحقیقاتی منوط به تصویب در کمیته اخلاق در پژوهش‌های زیست پزشکی دانشگاه می‌باشد. فرایند تصویب طرح در مراکز تحقیقاتی توسط معاونت تحقیقات و فناوری مورد پایش قرار می‌گیرد و در صورت عدم رعایت ضوابط فوق یا ارزیابی غیر دقیق طرح‌ها، تفویض اختیار به مرکز مربوطه لغو می‌شود.

• خرید تجهیزات و حمایت از برنامه های ویژه

مراکز گروه A منوط به ارائه "برنامه توسعه مرکز" و تصویب در معاونت تحقیقات و فناوری می‌توانند در فراخوانی که به صورت سالانه اعلام می‌شود درخواست‌های خود برای حمایت از توسعه زیرساخت، خرید

^۱ اطلاعات بیشتر در مورد برنامه دستیار پژوهشی در آدرس rap.hbi.ir قابل دستیابی است.

تجهیزات و تامین اعتبار طرح‌های پژوهشی کلان به صورت مزاد بر پژوهانه را در قالب " فرم درخواست توسعه زیرساخت‌های تحقیقاتی " (RID) ارائه نمایند. این درخواستها توسط کارگروهی که اعضای آن توسط معاون تحقیقات و فناوری تعیین می‌شوند بررسی و جهت دریافت حمایت اولویت بندی می‌گردند.

در مجموع بسته حمایتی معاونت تحقیقات و فناوری از مراکز تحقیقاتی بسته به سطح کیفی مراکز به شرح جدول زیر می‌باشد:

سطح مرکز	تامین هزینه‌های جاری	جذب نیروی انسانی	امکان تصویب طرح تحقیقاتی	حمایت از زیرساخت و برنامه‌های ویژه
A	✓	✓	✓ (تا ۱۰۰ م ریال)	✓
B	✓	✓	✓ (تا ۶۰ م ریال)	-
C	✓	در شرایط خاص	-	-